

Svar på skriftligt spörsmål om att underlätta behandlingen av medborgarinitiativ

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 650/2018 rd undertecknat av riksdagsledamot Li Andersson/vf:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att trygga forskares och redaktörers yttrandefrihet och ingripa i hatpropaganda?

Är justitieministeriet berett att utreda orsakerna till att medborgarinitiativ förkastas och orsakernas samband med kvaliteten på initiativen vilket nu ofta leder till att initiativen måste förkastas i riksdagens utskott trots deras goda syften och

vilka lagstiftnings- och andra åtgärder är justitieministeriet berett att vidta i frågan?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Syftet med lagen om medborgarinitiativ var att skapa smidiga, pålitliga och användbara förfaranden för att väcka ett medborgarinitiativ så som föreskrivs i grundlagen (RP 46/2011 rd). I behandlingen av regeringens förslag till lag om ändring av grundlagen (RP 60/2010 rd) ansåg riksdagens grundlagsutskott att det var viktigt att det i den kompletterande lagstiftningen inte ställdes för stränga formella krav på hur ett medborgarinitiativ ska väckas (GRUU 9/2010 rd). I förslaget till lag om medborgarinitiativ ville man sålunda endast ställa sådana krav och begränsningar på väckandet av initiativ som är befogade och nödvändiga.

Justitieministeriet strävade efter att säkerställa att initiativen som publiceras i tjänsten medborgarinitiativ.fi uppfyller de förutsättningar som ställs i lagen om medborgarinitiativ och att de inte innehållsmässigt strider mot strafflagen. Via tjänsten väcks årligen cirka 100–200 initiativ av vilka cirka 3 procent lyckas uppnå det antal stödförklaringar som krävs och går vidare till riksdagen. Det bör emellertid observeras att det också är möjligt att väcka initiativ i pappersformat eller via en annan webbtjänst som godkänts för ändamålet och då går initiativet inte alls via justitieministeriet. I lagen ställs inte andra krav på antagande eller fortsatt behandling av medborgarinitiativ utan riksdagen är i enlighet med riksdagens arbetsordning och interna rutiner liksom resurser fria i sin bedömning av om ett initiativ ska antas eller om det eventuellt ska göras ändringar i det.

Vid justitieministeriet genomfördes 2017, fem år efter att lagen om medborgarinitiativ trädde i kraft, en bedömning av hur lagen verkställdes och om förfarandet vid medborgarinitiativ. Vid be-

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 650/2018 rd

dömningen kartlades bland annat erfarenheterna och synpunkterna hos medborgarinitiativens ansvarspersoner och hos företrädare för organisationer i anslutning till medborgarinitiativprocessen när det gällde förfarandena vid medborgarinitiativ och eventuella behov av utveckling. I riksdagen hördes utskottsråd i riksdagens utskott som hade behandlat medborgarinitiativ och på centralkansliet hördes riksdagens biträdande generalsekreterare.

Ibland upplevdes den bristfälliga beredningen av initiativen som besvärlig i riksdagen. Utskottsråden var medvetna om att det inte är möjligt att ställa samma typ av kvalitetskrav på medborgarinitiativ som på regeringens propositioner och enligt dem tolkades initiativen ofta positivt med tanke på initiativets syfte. Utskottens små resurser för bearbetning av initiativen utgör emellertid ett problem.

I promemorian lyftes emellertid både principiella och praktiska utmaningar, som t.ex. bristen på resurser, fram när det gäller förhandskontrollen av initiativen eller juridisk rådgivning. Redan i samband med beredningen av medborgarinitiativ hade det konstaterats att en innehållsmässig förhandsbedömning av lagförslag inte passar in i Finlands lagstiftningssystem eftersom det saknas för ändamålet lämpliga organ i Finland. Å andra sidan såg man också att handledningen som ministeriet erbjuder för utformningen av initiativ vore fullständigt konsistent med medborgarinitiativets anda.

Allt som allt konstaterades det i bedömningspromemorian att införandet av medborgarinitiativ var en lyckad reform och att det sålunda inte finns behov av att ändra på centrala principer i förfarandet gällande medborgarinitiativ. Trots att initiativen hittills har haft tämligen begränsade effekter på lagstiftningen och endast ett initiativ har antagits i riksdagen ansågs det att initiativen påverkar den offentliga debatten vilket ofta var medborgarinitiativets mål. Initiativen som förkastats i riksdagen ledde i vissa fall till åtgärder och initiativ som eventuellt i framtiden även kan leda till ändringar i lagstiftningen. Även enligt Riksdagsvalsundersökningen 2015 anser en stor majoritet av finländarna att medborgarinitiativen har positiva effekter på hur demokratin fungerar. Dessutom verkar medborgarinitiativen locka även sådana medborgare som annars är politiskt passiva.

När det gäller vissa detaljer, som till exempel processen för väckande av ett initiativ och stödförklaringarnas offentlighet ansågs det i bedömningspromemorian att dessa dock kan göras smidigare och förtydligas. Riksdagen har nyligen godkänt regeringens proposition (RP 251/2018 rd) som utformades utifrån promemorian och dess observationer, i vilken bland annat minimiantalet ansvarspersoner för ett initiativ föreslås höjas till fem personer. Enligt regeringens proposition är det genom ändringen möjligt att enkelt och kostnadseffektivt stödja en omsorgsfullare beredning av initiativen än hittills. Härnäst verkställs de aktuella lagändringarna och uppföljningen. Det planeras för tillfället inte andra ändringar i lagen om medborgarinitiativ men ministeriet är berett att, vid behov i samarbete med riksdagen, dryfta metoder för att ytterligare utveckla kommunikationen i anslutning till medborgarinitiativ.

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 650/2018 rd

Helsingfors 11.3.2019

Justitieminister Antti Häkkänen